

Ny viden om ringduen

Administrativ forvaltning

For fugle findes der fælles EU-regler for forvaltning (EF-fuglebeskyttelsesdirektivet). Direktivet kan beskrives som en rammelov, der udfyldes af de enkelte medlemsstater i henhold til indberettede oplysninger (Key-concepts) vedrørende arternes status, trækperioder og yngleperioder. For en del arter og lande er der tale om indberetninger, der hviler på et ret spinkelt grundlag og derfor vanskeligt kan relateres til bestandsniveau. Det overordnede princip i EF-fuglebeskyttelsesdirektivet er, at der ikke tillades jagt i fuglenes yngletid eller under forårstræk til ynglestederne. I den danske lovgivning findes ingen nærmere definition af, hvad „yngletiden“ omfatter, mens EU-Kommissionen fortolker yngleperioden for nogle arter som tidsrummet fra yngleterritoriernes besættelse, til „de sidste“ unger er blevet uafhængige. Kommissionens fortolkning er problematisk, idet formuleringen – de sidste – kan tolkes i retning af den absolut sidste. Tages formuleringen meget bogstaveligt, er der risiko for, at forvaltningen indrettes efter få afvigende individer i stedet for bestanden som helhed.

DEN STORE DUEUNDERSØGELSE, som Danmarks Jægerforbund med støtte fra Jægerens Naturfond og Dansk Gartneriforening søsatte i 2010, er nu tilendebragt og klar til offentliggørelse. Der skal i den forbindelse lyde en stor tak til de danske jægere, der har sørget for ca. 2.500 ringduer til undersøgelsen, hvoraf 1.620 voksne fugle er blevet obduceret. På trods af ringduens popularitet som jagtobjekt har detaljeret viden om, hvor lang tid arten yngler, hidtil været yderst begrænset. Alligevel er jagttiden indskrænket flere gange i løbet af de senere år. Viden om, hvornår duens yngleperiode ophører, er interessant for den jagtlig forvaltning, fordi vores internationale forpligtelser kun tillader jagt uden for fuglenes yngleperiode.

Med god hjælp fra masser af jægere er Jægerforbundets dueundersøgelse nu slut! 2.500 ringduer skaber ny solid viden som grundlag for forårets jagttidsforhandlinger.

Tekst: Carsten Riis Olesen, Danmarks Jægerforbund
Foto: Carsten Riis Olesen og Steen Axel Hansen, Danmarks Jægerforbund

For de fleste jagtbare fuglearter i Danmark er der intet tidsmæssigt overlap mellem yngleperiode og efterårets ordinære jagtsæson, men på grund af ringduens særlige ynglestrategi, med flere efterfølgende kuld, er duens yngleperiode lang og mindre velafgrænset. Enkelte ringduer kan yngle helt ind i december måned, men det er usædvanligt, og afvigende individer bør næppe lægges til grund for forvaltningen af en hel bestand. Formålet med undersøgelsen har derfor været at skabe et solidt fagligt grundlag for fremtidig forvaltning af ringduebestanden ved at bestemme *andelen* af ynglende fugle i efterårs-månederne september, oktober og november. Der er ingen tvivl om, at jagten på ringduer er bæredygtig, og derfor er det etiske element i forvaltningen

Ringduens biologi og jagtlig forvaltning

Ringduen er en almindelig ynglefugl i Danmark. Ynglebestanden består af både stand- og trækfugle. Efterårstrækket begynder i oktober måned, og danske ynglefugle overvintrer hovedsageligt i Holland, Belgien og det sydvestlige Frankrig. Norske, svenske og finske ynglefugle trækker gennem Danmark i efteråret. Den danske ynglebestand er senest vurderet til 250.000-350.000 par og har, ud fra Dansk Ornitologisk Forenings punktællinger, været støt sti-

gende siden først i 80'erne (3-4% årlig tilvækst). Tætheden af ynglende duer er væsentligt større i de østlige dele af landet (øerne og Bornholm) end i Jylland. Jagtudbyttet har været stærkt svingende fra år til år på baggrund af skiftende jagttider samt forskelle i snedække og deraf praktiske jagtforhold. I den senest opgjorte jagtsæson blev der nedlagt 210.000 ringduer i Danmark (fig. 1). Jagten i Danmark vurderes at være bæredygtig, og den jagtlig udnyttelse un-

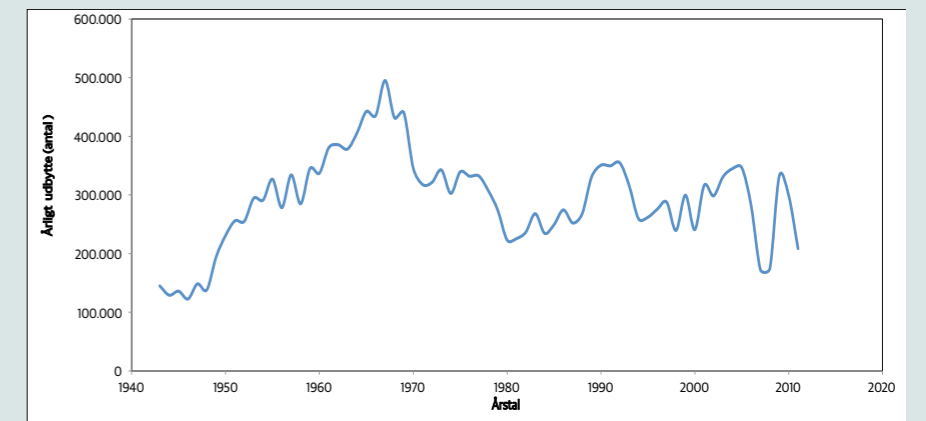
der det niveau, bestanden kan bære. Oversigt over forandringer i ringduens jagttid

-1994	-	1. aug. - 31. dec.
1994-2006	-	1. sep. - 31. jan.
2007-2010	-	1. okt. - 31. jan.
2011-	-	1. nov. - 31. jan.

Under jagttidsforhandlingerne i 2010 besluttede Miljøministeriet at indskrænke jagtsæsonen på ringduer til perioden 1. november til 31. januar, sandsynligvis på baggrund af en indstilling fra Danmarks Miljøundersøgelser om, at ringduens yngleperiode formodedes at være perioden 1. februar til 10. november.

Det særegne mælkedannende krovæv - som ses på den opskårne ringdue - anvendes som mål for yngleaktivitet. I alt 1.620 voksne fugle er blevet obduceret.

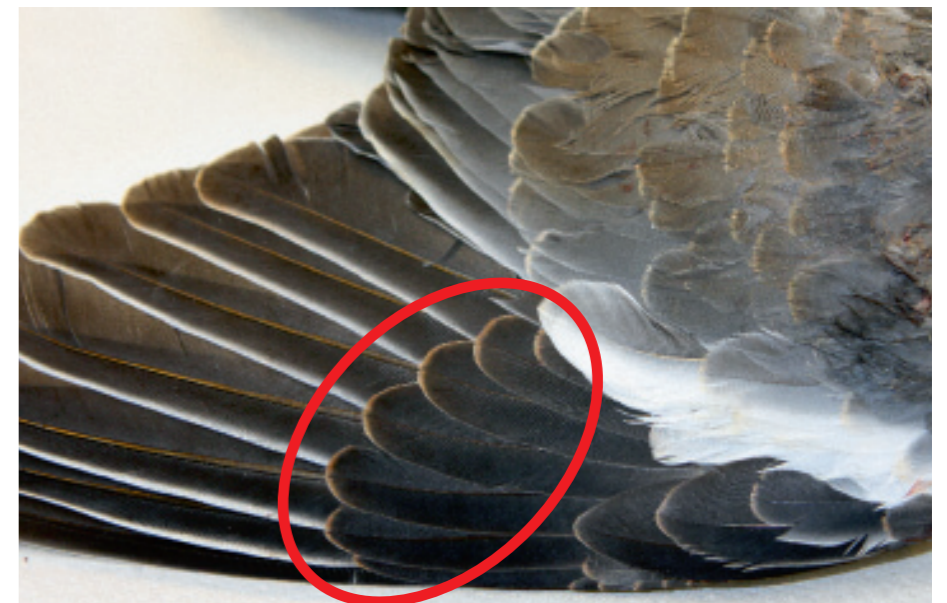

Figur 1. Jagtligt udbytte af ringduen i Danmark i perioden 1943-2011. Kilde: Århus Universitet, vildtudbyttestatistik.

fremherskende. I det etiske perspektiv kan undersøgelsens hovedformål formuleres som en klarlægning af den årstidsafhængige risiko for, at redeunger dør, hvis forældrefugle nedlægges.

Resultater

Danske duer yngler først året efter, de selv er klækket, og der er udelukkende obduceret voksne duer for forekomst af krovæv. Ungduer er fraserteret efter aldersbestemmelse, primært ud fra forekomst af brune rande på hånddækfjerene (se foto). Under praktisk jagt er der imidlertid både unge og yngledygtige duer „foran bøssen“. Den virkelige risiko, eller sandsynlighed for at nedlægge en ynglende fugl, er derfor et produkt af andelen af fugle med aktivt krovæv og forholdet mellem ungfugle og yng-

Fra oversiden af en dues vinge ses tydeligt svingfjerene samt de højesiddende hånddækfjer. Hos en ung due har hånddækfjerene en lysbrun „flamme“ rand (markeret med en rød cirkel), hos voksne er fjerene ensfarvede helt ud til fjerspidserne.

➤ ledygtige fugle for hver dekade (en tredjedel måned). Månedsdekader er anvendt som tidsperiode for opgørelserne, fordi det gøres sådan i EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.

Resultaterne viser, at risikoen for at nedlægge en ynglende fugl vil ligge på et stabilt niveau omkring 17% (sandsynligheden $p=0,17$) gennem hele september måned og reduceres til knap 12% i første dekade af oktober. Fra første til anden dekade af oktober halveres risikoen til 6% og mindskes yderligere i den resterende del af året (fig. 6). De signifikant forskellige niveauer mellem første og anden dekade i oktober indikerer en markant og vedvarende forandring i risikoen for at nedlægge ynglende fugle.

Der findes dokumenterede eksempler på, at en fritlevende ringdue

alene har opfostret to unger, men ingen har endnu undersøgt, om det forekommer sjældent eller hyppigt.

Rent adfærdsmæssigt er der næppe tvivl om, at klækning af æggene forandrer fuglenes situation. Før klækning opgives æggene, hvis magen forsvinder, men efter klækning gøres alt for at opfostre ungerne uanset tab af magen. Fødesituationen vil med stor sandsynlighed være bestemmende for, om det lykkes for en enlig ringdue at opfostre unger alene. Ved gode fødeforhold, som under høst og ved oldenår, kan ringduen samle og omsætte ekstremt store mængder føde (kroen indeholder op til 75 g korn/frø efter et morgentræk) og således have gode ressourcemæssige muligheder for opfostring af ungerne alene.

Er det svært at finde føde, hjælper det dog næppe med stor lagerkapaci-

tet, og konsekvensen kan være reducerede overlevelschancer for ynglen og måske også for forældrefuglen. Hvor hyppig den ene situation er i forhold til den anden, vides desværre ikke.

På trods af det spinkle vidensgrundlag kan det være interessant at modellere konsekvenserne af den situation, at nedlægning af en forældrefugl ikke nødvendigvis fører til, at redeunger forlades og sulter ihjel. Under denne forudsætning vil risikoen for, at der som konsekvens af jagtudøvelse dør unger på reden, kræve, at både han- og hunduen nedlægges, og dette vil ske ganske sjældent - svarende til maksimalt to gange pr. 100 nedlagte fugle for jagt fra 1. oktober og 0,7 gange for jagt fra 10. oktober (se figur 2 på side 32).

Mælkedannende krovæv hos duer

Duer har, meget lig pattedyrs mælkeproduktion, udviklet en evne til at danne en næringsrig substans i kroen, som de gylper op og fodrer ungerne med. Da substansen har en lys, tyktflydende konsistens, er den populært blevet kaldt „duemælk“. På den måde har duerne gjort sig uafhængige af, at skulle fange proteinrige insekter til ungerne i deres første vækstperiode, som mange andre frøædende fuglearter er nødt til. Krovævet giver forældrefuglene mulighed for at made ungerne uden selv at skulle forlade reden, mens ungerne

endnu er afhængige af de voksne fugles kropsvarme. Som hos pattedyrene overføres immunstoffer gennem mælken, men særegent for duerne „malker“ både hunner og hanner. Evnen til at danne kromælk findes kun hos duer, flamingoer og kongepingvinhanner. Duemælken dannes ved, at lipidholdige (fedtholdige) og næringsrige epitelceller afstødes fra kroslimhindens indre overflade. Mælken har en konsistens som grynet vælling. I sidste fase af mælkeydelsesperioden indstilles celledannelsen, og de tilbageværende epitelceller løsnes fra kroens ba-

sislimhinde, som endnu er lettere fortykket med et kubeagtigt mønster. I denne slutfase virker epitelcellerne tørre og med beskedent lipidindhold, næsten som tør, gullig hytteost (se billederne herunder). Yngler duen igen, vil den kubeagtige basisslimhinde være sæde for fornyet celledannelse. Først gennem vinterperioden vil duens krovæv svinde ind til den næsten gennemsigtige, tynde pose, som er karakteristisk for ikkeynglende eller ungfugle.

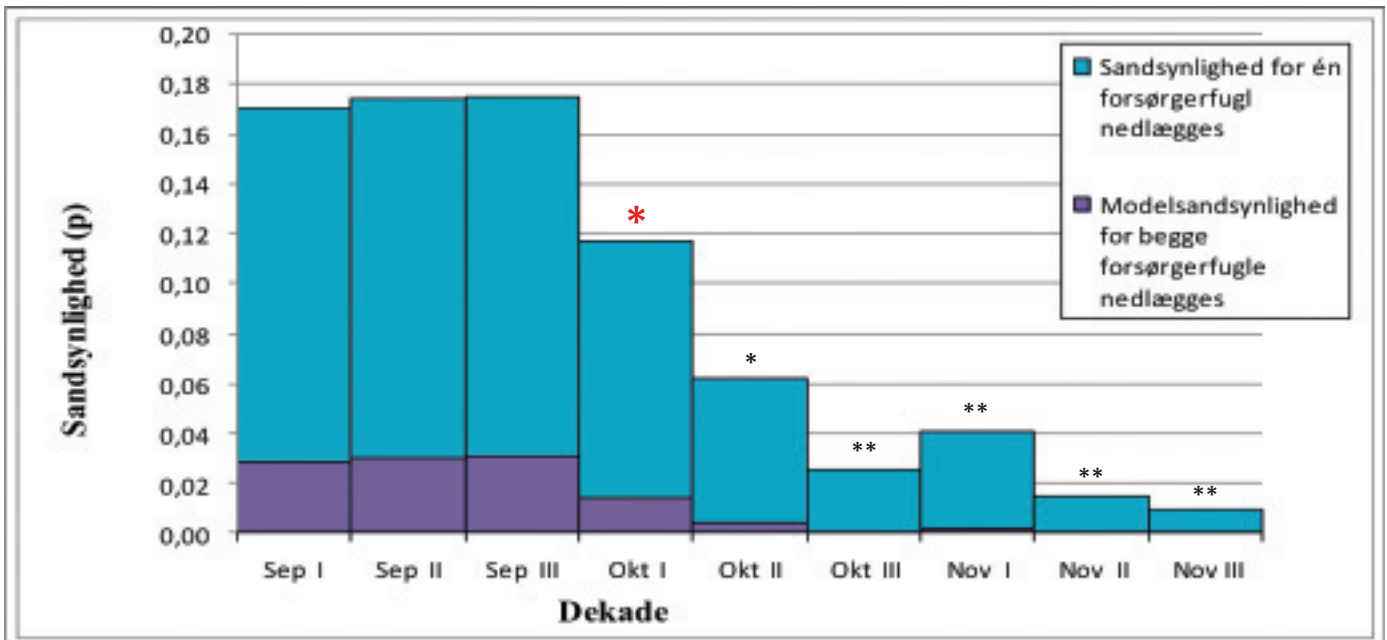

Epitelvævet i de to sidestillede lommer i kroen er svulmet voldsomt op og er let glinsende på overfladen, hvor lipidholdige celler kontinuerligt løsnes og danner en grødet vælling kaldet duemælk.

I sidste fase af ungeopfostringen reduceres akkumuleringen af lipider, og epitelvævet får en tør og smuldrende osteagtig struktur. Store klumper af væv afsøndres fra kroens bikubeagtige basisvæv og fodres sammen med andre fødekilder til ungerne.

1/1 annonce

Figur 2: Grafisk fremstilling af sandsynligheden/risikoen for at nedlægge en ringdue med krovæv i efterårsmånederne september-november samt modelberegning af risikoen for nedlægning af begge forældrefugle med den konsekvens, at redeunger vil gå tabt. Materialet er baseret på det samlede antal duer, der er indgået i undersøgelsen (N=2.428). Månederne er inddelt i dekader. * og ** angiver signifikante forskelle mellem første oktoberdekade (rød stjerne) og alle senere dekader på niveau $p < 0,05$ og $p < 0,01$.

► Flok som forvaltningsredskab

Der er en signifikant højere andel af ynglende fugle (20%) blandt duer, der optræder alene, end blandt duer i flok (8%). Der nedlægges imidlertid flere og flere flokfugle, som året går på hæld. Nedlægges udelukkende flokduer, vil man i praksis kunne reducere sandsynligheden/risikoen for at nedlægge duer, der stadig yngler, til under 5% for første dekade af oktober, 2,6% for anden dekade af oktober og herunder for resten af oktober og november. Under forudsætning af, at

begge forældrefugle skal nedlægges, før redeunger dør, vil den akkumulerede sandsynlighed/risiko ved jagt fra 1. oktober komme under 1%.

Flokbetiget jagt kan i praksis sammenlignes med kønsselektiv jagt, som udøves med stor succes på en lang række arter, bl.a. edderfugl. Den eneste forskel er, at man ikke kan se på en nedlagt due, om den er skudt fra en flok eller ikke. Den kendsgerning lægger et stort ansvar på jægerne, hvis princippet skal anvendes i aktiv forvaltning.

Prædation

Ringduen er opportunist og udnytter enhver chance for at starte en ny yngleperiode. Da den kun lægger to æg og dermed ikke risikerer meget (8% af kropsvægten mod over 100% for en agerhøne), vil yngleforsøget hurtigt kunne opgives uden større energimæssige konsekvenser.

Som led i Danmarks Jægerforbunds undersøgelse har vi overvåget knap 40 reder og kan bekræfte andre undersøgelser i, at kun i en tredjedel er der succes med at opfostre unger til flyvefærdighed i den sene yngleperiode. Knap 10% af yngleforsøgene afsluttes som funktion af stormvejr, 13% opgives af ukendte årsager, mens 42% præderes af husskader, krager, musvåger, husmår eller egerne.

Den videre proces

Resultaterne fra Danmarks Jægerforbunds dueundersøgelse indgår i forårets jagttidsforhandlinger.

Hvis du vil vide mere, kan du se hele rapporten på Danmarks Jægerforbunds hjemmeside: Gå ind under „Om DJ“ og derefter „Pjecer og publikationer“.

CRO@jaegerne.dk

Musvåge rydder en ringduerede med ca. 10 dage gamle unger.

